

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang **15**

nummer **1**

1995

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

" DE VYER HEERTGANGHEN "

Doelstelling volgens de statuten:

De stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heem- erf " De Schutsboom ".

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek " Rond de Schutsboom " gratis, alsmede het Jaarboek.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 25,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Leden buiten Goirle f 30,--

Bankrekening: RaBo-Goirle, nr.: 11.68.97.597

Toegang tot de lezingen voor leden gratis.

Openstelling:

Heemerf en museum " De Schutsboom ":

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen: op aanvraag bij het secretariaat.

Het Archief: elke zaterdag van 10.00 tot 12.00 uur.

Adressen:

Heemerf de Schutsboom: Nieuwe Rielseweg 41-43,
5051 PD GOIRLE. Tel. 013 - 348972

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-34, 5051 PD GOIRLE,
secretaris (privé) tel: 013- 34897

Redactie: Nieuwe Rielseweg 41-43 5051 PD GOIRLE.
tel. 013 - 34897

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD
MEDE MOGELIJK DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE
VAN:**

Assurantiën Burgers & van Esch, voor verzekeringen,
hypotheken, financieringen, woningbemiddeling,
Tilburgseweg 1 5051 AA GOIRLE tel. 34.21.29

Bakkerij A. van den Hout,
Tilburgseweg 98, 5051 AJ Goirle tel. 34.17.68

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,
Edisonlaan 19, 5051 DS GOIRLE tel. 34.24.45

van Beurden meubelmakerij,
Weverstraat 3 - 4, 5051 HZ GOIRLE tel. 34.25.24

John Boxtel, sculptor,
RR 3 Gananoque, Ontario Canada, K7 G2 V5

Garage Jac. de Brouwer,
Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE tel. 43.09.35

Stichting "Goirles Belang",
De Hovel 43 - 44 5051 NR GOIRLE tel. 34.34.86

Dhr. C. Hermans,
v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE

G.Jansen, Sierpleisters en Muurverven B.V.,
Geysersstraat 3 - 9, 5753 RP DEURNE tel. 04930-18.030

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43
5051 PD Goirle, tel. 013-34 89 72

Jaargang 15, nr. 1

mei 1995

Van de redactie	2
Jaarverslag 1994	3
Merckenswaert in Valkenswaard	14
Goirle 1940-1945	15
Een goede Duitser	16
Toponiemen	18

Van de redactie

Schutsboom nieuwe stijl

Weinig aan veranderd zult u, bij het oppervlakkig bezien, denken. Qua uiterlijk heeft u gelijk. De verandering zit 'm dan ook in de inhoud. Slechts informatie over het reilen en zeilen van onze vereniging 'De Vyer Heertgangen' met wat losse artikelen als aanvulling.

Ook de redactie is gewijzigd, en bestaat momenteel uit: Jozef en Ashwin Wijdemans, Kees de Laat, Piet Wiercx en Ad Houtepen. Eén naam zult u beslist missen, nl. die van Jan Hoogendoorn, die vanaf de oprichting van de Schutsboom tot eind 1994 als hoofdredacteur de inhoud alsmede de 'outfit' heeft verzorgd. Vele artikelen van zijn hand heeft u in al die jaren onder ogen gekregen. Jan is al enige tijd, we kunnen haast wel zeggen, zijn levenswerk aan het schrijven, nl. 'een leidraad voor rondleiding op Heemerf de Schutsboom'. Alle onderdelen van ons museum worden daarin door hem tot in detail beschreven met de nodige achtergrondinformatie. Een verlichting van zijn taak zal hem dan ook niet onwelgevallig zijn. Jan bedankt!

De Schutsboom-nieuwe-stijl zult u tweemaal per jaar ontvangen. Daarnaast heeft het bestuur gekozen voor de uitgifte van een jaarboek. Daarin krijgen de schrijvers ruimte om hun onderwerpen meer uit te diepen. Dit jaarboek wordt u gratis aangeboden. Schutsboom-nieuwe-stijl staat daarentegen open voor wat minder plaatsvragende artikelen, korte berichten of zo maar een pennevruchtje dat u kwijt wilt. De redactie zou u daar zeer dankbaar voor zijn.

Jaarverslag 1994

Beste allen. Eyssen

de opening was geweldige en
de tentoonstelling ook
Ik heb geweldige genoten als oud
girlscout.
Ik wil jullie dan ook dank
zeggen voor iedereen die daar
ook mee gemerkt hebben
rele grachten van Lorry de Bie

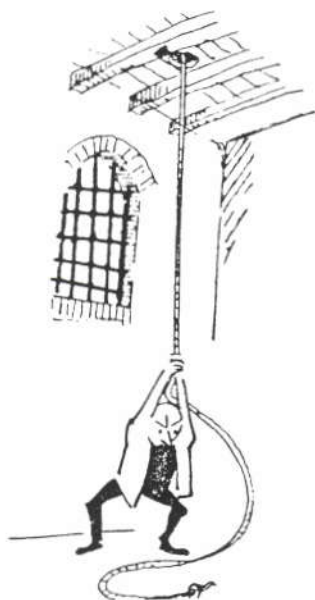
Dit briefje ontvingen we naar aanleiding van de bijeenkomst in de Heemschuur bij de uitreiking van het eerste exemplaar van het boek "Goirle 1940-1945 - een grensdorp bedreigd, bezet en bevrijd". Het staat -in al zijn eenvoud- als het ware model voor de doelstellingen van onze Heemkundige Kring in het afgelopen jaar:

- alert op historische feiten en heemkundige bijzonderheden;
- creatief vormgeven aan wat de moeite waard is te tonen en/of te gedenken;
- gebruik maken van de ruime mogelijkheden van de accommodatie;
- geworteld in de samenleving van Goirle;
- gastvrij voor bewoners en betrokkenen.

Het paste geheel in deze doelstellingen om te proberen de boerderij van Oerlemans in de Dorpsstraat -als representant van de typische Brabantse langgevelboerderijen- te bewaren voor het nageslacht. De gemeente Goirle zegde alle medewerking toe om de boerderij -zo mogelijk- te verplaatsen naar het Heemerf, voorwaar een groots karwei. We namen de Brabantse Boerderijenstichting in de arm voor advies. Nader onderzoek door deze stichting wees uit dat de cultuur-historische waarde van de boerderij te gering was om de nodige gelden bijeen te kunnen brengen voor de financiering van dit project. Jammer, maar we blijven alert.

Aan allen die in het afgelopen jaar -op welke wijze dan ook- betrokken waren bij het werk van onze Heemkundige Kring: **hartelijk dank!**

Ton Sas, voorzitter

MUSEUM

(J.C.J. Hoogendoorn)

gastenboek

Het gastenboek telde over het afgelopen jaar 1286 handtekeningen. Daarvan waren 264 stuks afkomstig van museumbezoekers en 659 van bezoekers van de tentoonstelling '40-45'. Bij enkele handtekeningen was zowel voor het museum als voor de tentoonstelling een waarderende opmerking geplaatst. Wat het museum betreft: "Een erg leuke uitleg van al het moois van het museum. Wij hebben genoten. Bedankt." En een bezoeker uit Molenheide schreef "Wij hebben ons ogen uitgekeken." Aangaande de tentoonstelling trof ik aan: "Waardevolle, heel informatieve tentoonstelling. Bedankt." en "Een tentoonstelling de Heemkundige Kring waardig", terwijl een bezoeker zijn waardering uitdrukte, kort en duidelijk met slechts één woord: "Indrukwekkend". Voorts hebben we 12 excursies gehad, waaraan 264 deelnamen.

inventarisatie

In 1964 zijn we gestart met het opnieuw inventariseren van het museumbezit. Voor de gegevens van de objecten is een kaartstelsel ontworpen. Op de kaart van elk object kan worden afgelezen waar het object staat opgesteld of waar het is opgeborgen. Voor de objecten in het museum, de ontvangstkamer, opkamer, de opberging op de museumzolder, Potstal en Smiske is dit reeds gebeurd; schuur, karloods, erf en berging zullen nog volgen. Aan de leidraad voor rondleidingen en de daarbij behorende informatie wordt nog steeds verder gewerkt. Van dit jarenplan is het museum en de ontvangstkamer afgewerkt en het resultaat daarvan zal eendaags verschijnen. Aan de beurt zijn nu de Potstal, Smiske, schuur en erf en dat duurt weer even, want juiste informatie verschaffen vereist nogal wat speurwerk. Verder is de 'Collectie Peeters' grotendeels in het museum en in de ontvangstkamer opgesteld.

restauratiewerkzaamheden

Gerrit Heheman heeft gestaag gewerkt aan de restauratie van de beelden, die in het museum staan opgesteld, als ook aan de kerstgroep, die jaarlijks in de schuur wordt opgesteld. Dit was wel nodig, want de beelden waren veel beschadigd en vooral de handen waren aan een fatsoenering toe.

schenkingen

Aan museumbezit is ons geschonken: een SS-dolk, twee gietijzeren gewichten van 2 kg., een 19de-eeuws gewicht van 1 kg., een platveer unster, een wortelbijl en een eikehouten apparaat waarvan nog moet worden uitgezocht waartoe het gediend heeft.

HET HEEMERF

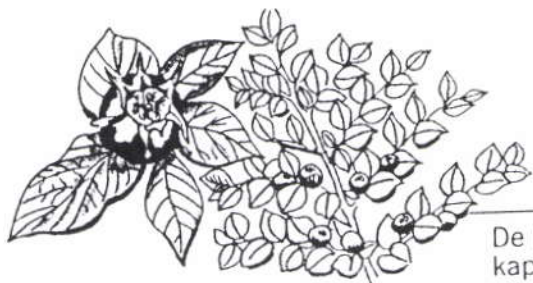
(door J.B. Santegoets)

de beplanting

Het karakteristieke van de erfbeplanting wordt mede bepaald door goed onderhoud en ingrijpen waar dat nodig is. Dat betekent regelmatig snoeien en aanplanten. Dat snoeien is een rigoureuus karwei: niet van dat benauwde, nee, alles kort en klein! Het hart krimpt ineen bij zo'n ravage. Hoe moet dat ooit goed komen? Maar de zomer komt en daar bloeien in volle pracht de gesnoeide bomen. De snoeiers hadden gelijk! Zij namen op het Heemerf de hulstboom en hazelnoot stevig onderhanden. Behalve het snoeien zijn er bomen en bloemen geplant: een palm- en een notenboom, tevens ouderwetse theebloemen en asters. In de zijtuin en "D'n Dries" tierde het onkruid en moest het constant worden bestreden. Ook het gazon met border vergde aanhoudende zorg. Jo de Rooy nam deze taak op zich, weshalve hij regelmatig de maaimachine bediende en vakkundig in de border wroette.

de kruidentuin

De seizoenen trokken voorbij aan het Heemerf. Zon en regen deden hun werk en droegen bij aan de fraaiheid van de kruidentuin. De natuur werd een handje geholpen door Janneke van Amelsfoort en Geert van Ostaden. En Ton Sas, hij schoffelde voort. Is Gerard Weterings van nature al een nijvere bij, als hij bijen hoort zoemen en ziet vliegen, als er een korf onder zijn handen komt, dan is hij niet meer te houden. Waarmee we maar willen zeggen, dat de bijenstal bij hem in goede handen is. In het seizoen betekent dat een dagelijkse gang naar het Heemerf om de bijen te verzorgen.

De beschaving begon met het kappen van de eerste boom. Zij zal eindigen met het kappen van de laatste.

onderhoud

De karloods, schuur, zij- en achterkant van de Potstal waren toe aan een schilderbeurt. Dit gold ook voor sommige landbouwwerktuigen: ploeg, eggen en cultivator. De leden van de commissie zijn van alle markten thuis, geen zee gaat hen te hoog. Zo kon de rand van de put opnieuw gemetseld worden en een drietal kruiswegstaties -afkomstig van het processiepark rond St.Jans Gool op Nieuwkerk- aan de buitenmuur van de Potstal worden bevestigd. Ook het manegeproject (het visualiseren van het dorsen via de manege) kwam weer een stapje verder; het is de bedoeling dat het project in 1995 wordt afgewerkt. Over de kwaliteit van de catering bij excursies, openingen van tentoonstellingen e.d. hoorden wij niets dan lof. Onder de smaakmakende leiding van Willem v.d. Sande kan dat moeilijk anders!

ACTIVITEITEN EN TENTOONSTELLINGEN

(door Dimph Smolders)

1994, een jaar dat vooral in het teken stond van de herdenking van de bevrijding van Goirle, 50 jaar geleden. Een jaar van hard werken, maar ook een jaar van grote voldoening door de enorme publieke belangstelling voor de activiteiten die door de Heemkundige Kring werden georganiseerd.

lezingen

- januari: "De vroegste bewoners van ons grondgebied" door A. van der Lee.
februari: "Wijn en zijn geneeskracht" door C. Ververs.
maart: "Vogels van Nederland" door H. de Koning.
mei: "De meidenkist" door C. Prinsen.
november: "Van bloedzuigers tot CT-scan" door J. van Eijck.

tentoonstellingen

15-16 januari

Marije de Graaf opende het jaar met een expositie van haar schilderijen (acryl) in de schuur. Het was de eerste keer dat zij met haar werk naar buiten trad en het was meteen een groot succes. Veel dorpsgenoten, maar ook veel mensen van buiten Goirle hebben genoten van haar werkstukken in meerdere genres.

2-3-4 april

Sjef Wagemakers was weer te gast in de schuur met een expositie van zijn schilderijen. De belangstelling en de waardering voor zijn werk was groot, hetgeen bleek uit het feit dat menig schilderij van eigenaar verwisselde.

25 juni-7 augustus

Waren in de Potstal de ontwerpen te zien van de St.Jansstoet die in de jaren '50 jaarlijks door Goirle trok, gemaakt door de Goirlese kunstenaar Luc van Hoek. Alsmede foto's van de stoet, originele kledingstukken en attributen. Veel Goirlenaren toonden belangstelling voor dit stukje verleden, dat jaarlijks veel belangstellenden trok, ook van buiten Goirle.

14 augustus

Het Heernerf en de schuur stonden weer geheel in het teken van de bijenmarkt, die 's morgens in de stromende regen werd opengesteld. Gelukkig klaarde het weer snel op en konden de belangstellenden genieten van deze door de imkers georganiseerde bijenmarkt, waar zelfs een schaapherder met kudde en hond aanwezig was. Er waren veel bezoekers en ook het museum en 't Smiske werden druk bezocht.

20-21-27-28 augustus

Speelde het Goirlese Volkstoneel op het Heernerf het openluchtspel "De bende van Jan de Lichte", zoals gewoonlijk onder grote belangstelling.

3-4 september

Els de Brouwer had de schuur omgebouwd tot een woonhuis. in iedere ruimte, woonkamer, keuken, badkamer, slaapkamer trof men daarin behorende handwerken van textiel aan die door de cursisten vervaardigd zijn. Veelal ware kunstwerken. Deze tentoonstelling van textielvormgeving was tot in de puntjes verzorgd en heeft terecht zeer veel belangstelling getrokken.

26 oktober

In de schuur vond de presentatie plaats van het boek "Goirle 1940-1945, een grensdorp bedreigd, bezet en bevrijd" Een honderdtal genodigden waren aanwezig. Onder hen mensen die in de oorlog veel voor Goirle betekend hebben, danwel hun nabestaanden en diegenen die meegewerkt hebben aan het verzamelen van het materiaal om het boek te schrijven. Deze mensen

werden persoonlijk door de voorzitter toegesproken en als symbool van de vrijheid kregen zij een rode roos aangeboden. Burgemeester van den Baar nam namens de gemeente het eerste exemplaar van het boek in ontvangst. Wethouder mevr. Kitty Kolen opende daarna de tentoonstelling met de gelijknamige titel als het boek, die in de schuur was opgesteld in het kader van de 50-jarige bevrijding. Deze tentoonstelling, bestaande uit o.a. foto's, posters, oorlogsattributen, een schuilkelder en een schuilplaats voor onderduikers is zeer druk bezocht. De twee hoogste groepen van alle basisscholen in Goirle zijn rondgeleid door medewerkers van de Heemkundige Kring.

29 oktober

De nabestaanden van de Goirlese oorlogsslachtoffers, 100 in getal, zijn in een afzonderlijke bijeenkomst ontvangen op de tentoonstelling. Ook voor hen was er een rode roos.

3 april-10/11 december

Bernard van Rijthoven had een tentoonstelling ingericht in de Potstal van door hem geschilderde kerstkaarten en winterlandschappen. Luitenant-generaal Reitsma heeft de tentoonstelling geopend. Onder de genodigden bevonden zich veel medewerkers van militaire musea. Ook voor deze tentoonstelling was er een goede belangstelling.

overige activiteiten

januari: Driekoningenzingen
augustus: heemreis naar Amersfoort.
december: Kerstviering.

Zoals uit het overzicht blijkt is het een druk bezet jaar geweest. Zonder de inzet van vele heem-medewerkers zou het niet gelukt zijn de door ons georganiseerde tentoonstelling keurig verzorgd klaar te krijgen. Allen die daaraan hebben meegewerkt, hartelijk dank.

ARCHIEF

(door J. Wijdemans)

Het afgelopen jaar hebben leden van de archiefgroep -intussen uitgebreid met E. Vekemans en H. de Brouwer- besloten om tijdschriften op kaart te gaan zetten. Een commissie heeft een systeemkaartmodel ontworpen. Intussen is begonnen met dit grote karwei. Zodra het computerprogramma klaar is, kan vanaf deze kaarten ingevoerd worden. Ook de uittreksels van de tijdschriften, welke gemaakt zijn door de 'Leesgroep Tijdschriften' worden hierbij geraadpleegd. Ook zullen enkele leden van de archiefgroep een boekje samenstellen over de herkomst van onze straatnamen.

activiteiten

De groep vrijwilligers, welke thuis de gegevens invoeren van het 'Krantenproject Goirle' doen hun 'huiswerk' uitstekend. De leesgroep kan ze niet meer bijhouden. Soms moeten we ze werkloos naar huis sturen. De afdeling 'Documentatie' is geordend. De archiefdozen krijgen nu hun definitief etiket en hun plaats op de rekken. De afdeling 'Prentenkabinet' heeft een nieuwe indeling gemaakt in het foto-archief. Het een en ander houdt in dat er hier en daar vernummerd moet worden. Ook hier is gekozen voor een nieuw systeemkaartmodel.

verwerving archief

In de bibliotheek zijn de volgende boeken aangeschaft:

- "De oudste Tilburger"
- "Van zotten, kwakzalvers, chirurgijns en vroedvrouwen"
- "Terugblik op Tilburg"
- "Goirle 1940-1945, een grensdorp bedreigd, bezet en bevrijd"

De volgende boeken zijn geschonken:

- "Drostenhuis" (Prov. Overijssels museum)
- "Verschijning van de Duitse orde te Gemert"
- "Commanderij Gemert"

- "Oorlog over ons dorp" (Kasterlee e.o.)
- "Het notariaat in Veldhoven"
- "De abdij van Tongerlo"
- "Het schild der solidariteit" (Sociaal-historische studie 125 jaar grafisch arbeidsverhoudingen en vakbondswerk)
- "Hilvarenbeek en zijn Kerkdorpen" (fotoboek)

openbaarheid

De afspraken over het al dan niet openbaar zijn van archiefstukken blijven van kracht en is vastgelegd via een bestuursbesluit. Daaronder vallen ook de foto's welke gemaakt zijn bij de opgraving van de gijzelaars op Roover. Zolang er nog ex-gijzelaars in leven zijn, zijn deze foto's niet openbaar.

automatisering

Zoals in de inleiding reeds is opgemerkt hebben onze 'programmamakers' naar een ander computerprogramma uitgekeken. Hun keuze is gevallen op 'Paradox'. Dit programma hebben we via een sponsor (legaal) aan kunnen schaffen. Diezelfde sponsor heeft ook gezorgd voor een nieuwe up to date computer. De trage perikelen zijn hierdoor achter de rug. De beheerscommissie archief is uitermate dankbaar voor deze geste. De oude XT-computer wordt nu als tekstverwerker gebruikt. Een van onze leden schonk twee professionele computermeubels. Die zijn in dankbaarheid in gebruik genomen.

DE MOLENS IN GOIRLE

(door J. Hilkes)

rondleidingen

Het afgelopen jaar was een druk maar tevens succesvol jaar voor de werkgroep. Het aantal rondleidingen nam opnieuw toe, vooral vanuit scholen in Goirle en Tilburg. Dat vergt inzet van de molenaars die zich daar veelal vrij voor moeten maken. De betaling voor de rondleidingen van scholen uit Goirle zal een punt van overleg moeten worden tussen werkgroep en bestuur. Veel van

onze bezoekers komen uit Oosteuropese landen met natuurlijk de nadruk op bezoekers uit Rusland.

de molens draaien bij bijzondere activiteiten

Het afgelopen jaar gaven de molenaars medewerking aan bijzondere activiteiten in het dorp. Dat wordt gedaan door de molens te laten draaien, al of niet in de vlaggen. Te noemen zijn o.a.: Nationale Molendag, Monumentendag, de wielerronde van Goirle, De Carnavalsoptocht, Koninginnedag, Bevrijdingsdag. Met Molen de Wilde gaven de molenaars medewerking aan de foto-wandeltocht van Fotoclub Optiek, een activiteit waarbij 48 fotografen uit België en Nederland deze molen met hun camera bezochten in het kader van een wedstrijd. Daarnaast draaien en werken de molens doorgaans elke zaterdag enkele uren. Die tijd wordt gebruikt voor het malen van tarwemeel en andere graansoorten, het ontvangen van bezoekers die uit alle hoeken van de wereld de molens in Goirle bezoeken, het uitvoeren van klein onderhoud, poetsen en smeren van het gaande werk, controleren en bijstellen.

een molen in Canada

Carel van Herpt en Jan Hilkes werken als non-profit intermediair mee aan de bouw van een windmolen in Ottawa door technische steun en advies te geven aan het Canadian Tulip Festival Comité. Ter herinnering aan de medewerking van veel Canadezen aan onze bevrijding en de vriendschap die tussen Canada en Nederland is ontstaan wordt deze molen gebouwd aan Dows Lake in Ottawa, de hoofdstad van Canada. Molenaar Jan Hilkes verzorgde in dat kader op uitnodiging in de Nederlandse ambassade in Ottawa een presentatie over de historie, de traditie en de werking van molens in Nederland en heeft daarbij natuurlijk ook over de molens in Goirle verteld. Deze contacten worden mogelijk in 1995 verder uitgebouwd.

Merckenswaert in Valkenswaard

Onder het motto "Merckenswaert in Valkenswaard" wordt in de periode van 9 t/m 12 augustus 1995 door heemkundekring Weerderheem uit Valkenswaard het 47ste Heem-fietskamp georganiseerd. Op verzoek van Brabants Heem werd er een uniforme voorziening getroffen voor deelnemers die niet kunnen fietsen en per uitzondering toch tot deelname toegelaten worden. Er zal één busje rijden waar maximaal 8 personen gebruik van kunnen maken. Een snelle reservering is raadzaam! Voor de gebruikers van het busje zijn, wegens een overschot aan tijd, extra activiteiten ingelast. De extra kosten voor gebruik van het busje vallen buiten het inschrijfgeld.

De maximale deelname is gesteld op 150 personen. Het inschrijfgeld bedraagt f150,- p.p. (exclusief hotelkosten, huur van de fietsen of gebruik van het busje). Uw inschrijving/reservering wordt definitief ná betaling. Gelieve uw inschrijfgeld over te maken voor 1 juni 1995 op ABN/AMRO 52.84.04.873 of giro 33.25.434 te Valkenswaard t.n.v. penningmeester Weerderheem. Bij hotel 'De Valk', Fr. van Beststraat 1 te Valkenswaard tel. 04902-12369, werd door ons een optie genomen voor een 20-tal personen (f135,- 2p. en f95,- 1p/p.n.). Gelieve zo spoedig mogelijk te reserveren onder vermelding Heem-fietskamp Weerderheem. De contacten met hotel 'De Valk' zijn individueel en rechtstreeks. Heemkundekring Weerderheem heeft geen bemoeienis met deze transactie. Hotel 'De Valk' ligt op ca. 5 min. fietsen van Harba Lorifa, in het centrum van het dorp.

Fietsend onder het motto 'Merckensweert in Valkenswaard' zult u ervaren dat er inderdaad heel wat 'het opmerken waard' is in Valkenswaard. Weerderheem hoopt u te mogen verwelkomen.

Namens het bestuur,

M.W.C.J.N. van Moolenbroek-Vogels
voorzitter Weerderheem/coördinator Heem-fietskamp
(Inschrijfformulieren verkrijgbaar op het Heemarchief)

Goirle 1940-1945

Voor het eerst in zijn geschiedenis gaf de Heemkundige Kring een boek uit. Dit kon, mede dankzij de medewerking van de gemeente Goirle. De aanbidding van het eerste exemplaar -in aanwezigheid van vele 'ooggetuigen'- was een bijzondere gebeurtenis. Het boek is enthousiast ontvangen. Hieronder volgen enkele reacties:

"Het is een voortreffelijke uitgave geworden die de vergelijking met andere uitgaven over die periode glansrijk kan doorstaan. Het is prettig leesbaar, zeer goed gedocumenteerd en ook illustratief zeer goed verzorgd. Een prachtige aanwinst voor de historie van de Tweede Wereldoorlog en die van Goirle in het bijzonder. Mijn gelukwensen daarmee."

"Ik vond het boek heel interessant, goed gedocumenteerd en verzorgd en kan u en uw mede-auteurs alleen maar van harte feliciteren met het resultaat."

"Ik ben ervan overtuigd dat velen het boek zullen aanschaffen, zeker als zij hebben kennisgenomen van hetgeen in de tentoonstellingsruimte was uitgesteld. De initiatiefnemers tot deze herdenking in welke hoedanigheid dan ook mogen met reden trots zijn op hetgeen is verricht. Ik kon niet nalaten de aansporing van 749 jaar geleden en die zeker hier van toepassing is, aan te halen. Het bestuur van uw Heemkundige Kring was zo vriendelijk wat vragen van mij te beantwoorden, waarvoor mijn dank."

Bij het boek "Goirle 1940-1945, een grensdorp bedreigd, bezet en bevrijd" hoort een lijst waarop de geraadpleegde literatuur, de bronnen en de foto's zijn verantwoord. Op blz. 77 van het boek staat een foto waarop Jan Baptist van Gorp -in de oorlogsjaren actief als geheim agent- is afgebeeld. In de lijst staat vermeld dat de foto afkomstig is van J.B. van Gorp. Dit is niet juist! De foto is gemaakt door dhr. van Erve. Onze excuses aan dhr. van Erve.

Een goede Duitser

Door Piet Wiercx, notities Noud de Laat

Het boek "Goirle 1940-1945" was voor een Goirlenaar aanleiding om erop te wijzen dat er ook goede Duitsers waren. Hier volgt zijn relaas.

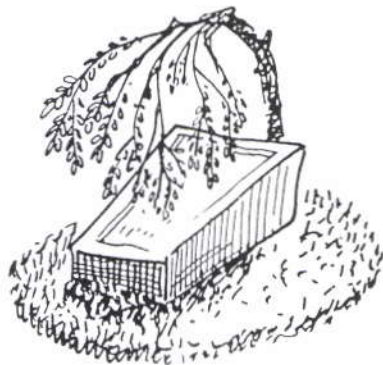
Het gebeurde in 1944 toen Goirle al meer dan vier jaar bezet was door de Duitsers. Duitse soldaten waren hier gelegerd in schoollokalen, fabriekshallen, kloosters en bij particulieren, o.a. bij boeren waar ook de paarden konden worden ondergebracht. Dat was het geval bij de boerderij van Christ Schellekens in de Dorpsstraat. Deze boerderij stond op de plaats van de rij huizen met drie verdiepingen tussen het Panhuys en de Kloosterstraat. De warme maaltijden van deze soldaten werden klaargemaakt op een veldkeuken onder een afdak op het erf van de boerderij. Iedere avond kwamen Duitse militairen naar de veldkeuken om hun etenspannetje te laten vullen. Bij de militairen waren twee wat oudere mannen, Heinrich en Otto, twee boeren uit Beieren. Vooral met de eerste hadden de omwonenden graag te doen. Heinrich Muller bleek een sympathieke man, graag bereid tot een praatje en soldaat tegen wil en dank.

Naast de boerderij -in een van de aangrenzende huisje- woonde Dre Giessen met zijn vrouw Jana Houtepen. Tussen het boeren-erf en de woning van Giessen was een paadje waarlangs men daar achterom kon binnengaan. Er viel nogal wat te beredderen in het gezin, bovendien was Jana in verwachting van haar tweede kind. De Duitse militairen zagen vanaf het boeren-erf haar vaak druk in de weer, zorgend voor haar kind, werkend achter het huis, lopend over het paadje en het kon hen niet ontgaan zijn dat zij zwanger was. Zeker niet nadat het haar allemaal wat te machtig werd en zij op het paadje flauwviel...

Niet lang daarna verliet Heinrich Muller het erf van de boerderij en liep omzichtig over het paadje achterom naar de woning van Giessen. In zijn hand droeg hij een etenspannetje waarvan de warme damp nog omhoog kringelde. "Für mutti", zei Heinrich wiens menslievend bezoek zich nog vaak zou herhalen. Iedere avond bezorgde hij een soldatenpannetje met warm eten bij de burens en dat ging zo enkele maanden lang. "Niet tegen Otto zeggen", waarschuwde hij.

Jana beviel intussen van een gezonde baby en was dankbaar voor het pannetje warm eten dat dagelijks werd bezorgd. Op een keer had Heinrich zijn soldatenbroek gewassen en hing die te drogen aan de lijn. Jana bood aan om de broek te persen en nam die met haar warme strijkbout sissend en stomend eens geducht onderhanden. Ze deed het zo grondig dat er grote schroeivlekken op kwamen. Heinrich schrok, want zijn commandant was streng en zou hem zeker straffen. Goede raad was duur. Leo van Rijswijk, de kleermaker aan de overkant van de Dorpsstraat, bood uitkomst. Hij tornde de broek los en keerde de stof; geen schroeivlek meer te zien!

Heinrich bleef doorgaan met de dagelijkse bezorging van de warme soldatenhap. Enkele dagen voordat de tragische beschieting van Goirle op 5 oktober 1944 begon, vertrokken de Duitsers uit de boerderij van Christ Schellekens. Niemand uit Goirle heeft ooit nog iets van Heinrich Muller vernomen.

Door J. Wijdemans

De Kaaije

Dit toponiem (of misschien mag je daarvan niet spreken) is pas ontstaan vanaf 1854 en heeft voortbestaan tot aan ongeveer de 2e Wereldoorlog. De Tilburgseweg werd zo genoemd vanaf de Van Haestrechtstraat tot aan de St.Janskerk. Deze weg werd in voornoemd jaar aangelegd en voorzien van keien. Er werd toen ook een nieuwe weg aangelegd vanaf de Fabrieksstraat naar de nieuwe grensovergang, dus de huidige Poppelseweg en de inmiddels weer opgeheven grens. (de grensovergang en het grenskantoortje lagen tot dusver nabij de Roovertsekapel op Hilvarenbeeks grondgebied). Aldus werd de keiweg 'de Kaaije' genoemd. Iemand die woonde aan de Kaaije, woonde dus aan de Tilburgseweg. Ook deze laatste naam is pas later aan deze weg gegeven. Men woonde officieel aan de Keiweg te Goirle. De Goirlenaren gingen nog verder, zij noemden de eikebomen langs deze weg zelfs 'Kaaijbomen'. Wij zullen dan ook wel de enige gemeente ter wereld zijn waar ooit kaaijbomen groeiden.

Caddenbosch

Een register uit 1433 vermeldt: "land aen de Abcoven aen den Caddenbosch". Andere akten vermelden daarentegen vanaf 1573: "Cattenbosch". Telkens gaat het om hetzelfde perceel. Het gedeelte met de huidige straatnaam Caddenbosch aan de Abcovenseweg tot aan de Melkweg en de Molenstraat wordt bedoeld met dit toponiem. Er zal ongetwijfeld een bos geweest zijn. Maar met de twee katten kunnen we eigenlijk twee kanten op. Mogelijk kunnen er wilde katten gezeten hebben (maar waarom juist daar, er waren toch meer bospercelen). Maar misschien hebben er wel veel katjesdragers gestaan, zoals de hazelaar, de haagbeuk of andere elsoorten.

(SAO R148 fol.23v-1433; GAT R319 fol.10-1573; GAT R346 fol.11-1604)

Calenacker

Deze akker wordt vernoemd in 1694 en moet volgens de omschrijving gelegen zijn op de Bakertand. Deze naam is echter een verschrijving, daar de 'Valenacker', welke later dikwijls voorkomt, geheel overeenkomt met de ligging van de Calenacker. Het zou dan de akker van ene Valentinus kunnen zijn.

(GAT R59 fol.184-1694 "den Calenacker"; GAT R485 fol.39 en R460 fol.145-1784; GAT Visvliet 869-1791 "Valenacker")

Capenwecht

In het Bossche protocol komen we bij de beschrijving van een perceel dat gelegen is aan de Papenweg (een weg die loopt vanaf het Mariakappelletje nabij Mill-Hillcollege naar de Nieuwe Rielseweg) dit toponiem tegen. Waarschijnlijk zal het een verschrijving zijn van Papenweg. Op deze weg komen we later terug, maar deze weg is gelegen geweest nabij een perceel dat eigendom is geweest van één of meerdere geestelijken.

(RAB aantekeningen Fer. Smulders, Bossche-protocollen. Het jaartal ontbreekt, doch het zal zeker 15e eeuw zijn. "de Capenwecht bij Coninxvoirt")

Castelijn

Dit is een akker op Abcoven, gelegen links van het weggetje dat voorheen liep van Abcoven naar de Bakertand. Een gedeelte van de wijk de 'Grote Akkers' is er overheen gebouwd. Over de Rillaersebaan is door verkaveling ook niets meer terug te vinden. De benaming kan verband houden met een vroegere eigenaar die de familienaam 'Castelijns' draagt.
(GAT Visvliet 869- 1791 "teulland in Abcoven")

Catsbogt

De Catsbogt is een riviertje dat nog steeds de scheidingsloop vormt tussen Tilburg en Goirle. Het ontspringt in het Riels-laag en nabij het Baksepad loopt het tegenwoordig in de Leij. Niet overal loopt het nog aan de buitenlucht, op vele plaatsen vervolgt het zijn weg door duikers. Vele percelen welke aan het riviertje lagen hadden eertijds dezelfde naam. Veelal gelegen tussen de Tilburgseweg en de Abcovenseweg, het hele gebied dat Conincxvoirt werd genoemd. De verklaring van 'cats' is niet zo eenvoudig. Een grondige bestudering van het gebied Conincxvoirt leert dat in de 14e eeuw het overgrote gedeelte nog woeste grond is en aanvankelijk behoorde tot het gemeenschappelijk grondbezit. Kort na de uitgifte van de gemene gronden is men begonnen met ontginningen. Het gebied van de Bakertand is er daar ook een van, het is ontgonnen dankzij de familie Bac. Door toedoen van deze familie had de abdij van Tongerlo op het einde van de 14e eeuw op Conincxvoirt alle novale tienden van het merendeel der landerijen en gronden in bezit. De oudste schrijfwijze voor Catsbocht is 'Capsbocht'. Dit wetende zou het best kunnen dat 'caps' voortkomt uit een foute interpretatie van de letter 't'. Dit resulteert in 't abs dat 'van de abt' betekent. Die foute interpretatie kan voortkomen uit de gelijkenis van de 'c' op de 't', welke soms echt niet uit elkaar zijn te houden. Aldus kunnen deze bochten naar hun eigenaren zijn genoemd, net zoals bij de 'Tapsmoeren' is gebeurd.

(vervolg Catsbocht)

(GAT R347 fol.181 - 1608 Capsbocht te Goirle; R349 fol.106v - 1614 Capsbocht te Tilborch; R350 fol.237 - 1619 te Goirle omtrent Capsbocht; R356 fol.13v - 1636 te Tilborch in Capsbocht achter de Laer; R456 fol.50 - 1780/1800 aan de Catsbochten)

Kattenhoek

Deze naam vinden we eerst officieel vermeld op de zgn. kaart van Verhees in 1794 en in 1780 vinden we al de 'Kattenhoekse weij'. De Kattenhoek lag voorheen aan het Hellestraatje, thans is dat de Dieze, ter hoogte van het verzekeringskantoor Mabra. Daar stond eertijds een vervallen boerderijtje dat met de bebouwing van de Hellen gesloopt werd. Het steeke heeft enkele voorgangers gekend met dezelfde benaming, die echter een honderd meter verder aan de overkant stonden. Katten voerspelden bij onze voorouders weinig goeds. Ze werden geassocieerd met boze geesten en heksen. In die afgelegen buurt zal het dus wel niet pluis geweest zijn.

(GAT R453 fol.97 - 1780 "den Kattenhoekse weij"; R509 Inventarissen - 1786 "weijde gelegen in den Kattenhoek"; Not.216 no.209 - 1818 "weideveld genaamd het Steeke in den Kattenhoek")

Kattenkuil

Zoals hierboven al is aangehaald, voorspellen katten niet veel goeds. Ook de legendarische pastoor Binck uit Alphen schrijft dat in zijn "omzwervingen in de Alphense prehistorie". De Kattenkuil was een poel welke voorheen dichtbij de Kattenhoek lag. Het een en ander zal dus wel met elkaar te maken hebben. In de jaren '50 was het Kattenkuiltje er nog.

Kaystreep & Quade streep

De Kaystreep was een mortelakker, gelegen op het Ven. Hij behoorde tot de akkergroep met de benaming Mortelstrijpen. Streep of Strijp betekent: langgerekt. Waarschijnlijk is het een langgerekt slecht stuk land.

(GAT R453 fol.95v - 1780/1800)

Kerck

Ongeveer op de plaats waar onze tegenwoordige St.Janskerk staat, stond voor 1450 een zgn. quarta capella. Het moet een kerkje geweest zijn uit omstreeks 1100, waar later een grotere kerk aangebouwd is. Rond deze plaats is de jongste heertgang ontstaan nl. de heertgang Kerck. Deze heertgang verdringt de belangrijkheid van de heertgang Dorp. Aan het dorp lag een hoeve, maar later ligt er aan de kerk ook een hoeve. Ook het bestuurscentrum vormt zich rond die kerk. We zien ten laatste alle heertgangen naar de kerk groeien langs de diverse kerkwegen.

(RAB Bossche Protocol fol.233v - 1438/1439)

Kerckwech; Kerckpat; (Oude) Kerckstraet

Met de Kerkwegen, Kerkpaden en Kerkstraten is er in de loop der tijden flink wat gerommeld. Zoals aan de hand van de jaartallen is na te gaan heeft de oudste kerkweg als volgt gelopen: vanaf het Ven, over het tegenwoordige Haneven, Nieuwe Rielseweg, door de Dorpsstraat om te vervolgen door de Oude Kerkstraat, doorlopende over het huidige kerkhof naar de Bergstraat. In 1809 werd een paadje, dat gelopen heeft vanaf de Nieuwe Rielseweg over de vroegere 'Vismert' (gedeelte tegenover het heemerf) naar de Koudepad, het Kerkpaadje genoemd. In 1780 blijkt de huidige Kloosterstraat 'Kerkstraat' te heten en die is dat gebleven totdat het fratersklooster was voltooid in 1890. Toen men officieel geen

(vervolg Kerckwech...)

Kerkstraat meer had, is men de 'Ketsheuvel' Kerkstraat gaan noemen tot op de dag van vandaag.

(GAT R617bis fol.3v - 1578 "den Kerckpat"; Visvliet 869 - 1791 "den Kerckpat in 't Dorp"; RAB, Bossche Protocol 1450/1451, dito 22 juni 1452 "die Keircstraet"; SAO R164 fol.20v - 1456 "de Kerckstraet aan 't Fen"; GAT R279 fol.87v - 1552 "te Goirle aent Fen en de Kerckstraet")

Kerckhof

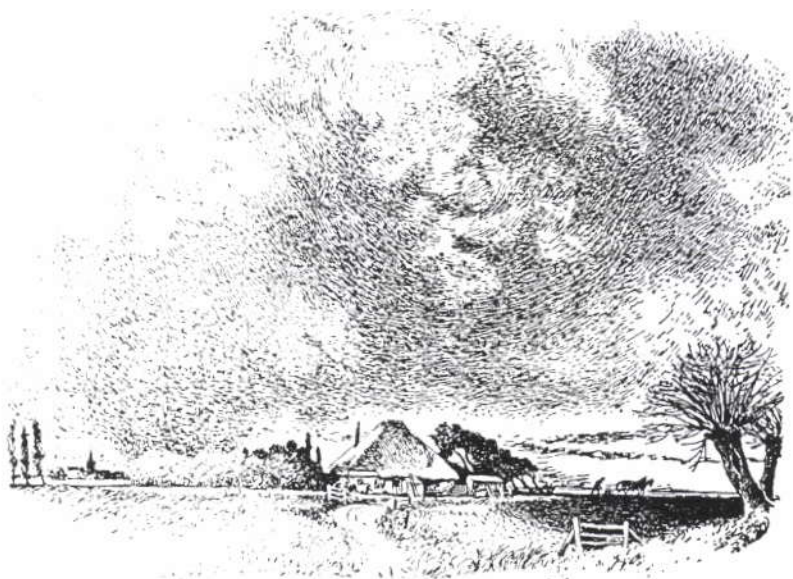
Het kerkhof zoals we dat tegenwoordig kennen aan de St.Jansstraat dateert van 1872. Voor die tijd was de begraafplaats rondom de oude St.Janskerk van voor 1896. Achter die oude kerk, ter hoogte van het tegenwoordige priesterkoor en sacristie, stond het oude 'meestershuis' met schoollokaal voor Goirle. Dat grensde aan het oude kerkhof, maar ook de school heeft een aparte hof gehad en vanwege de ligging vlak bij elkaar, is bij de diverse vermeldingen nooit duidelijk, of met de aanduiding 'kerckhof' de begraafplaats dan wel de schoolhof is bedoeld. In het Bossche Protocol uit 1476 op folio 371 en 372 staat vermeld: "Peter van Best bezit te Goirle een hoeve 'Kerckhoff' genaamd". Dus er bestaat ook nog een hoeve met die naam. Deze heeft mogelijkerwijze gestaan ergens ter hoogte van het H. Hartbeeld. Maar om de verwarring echt compleet te maken, bestaan er ook nog akkerpercelen met die naam. Deze naam is afkomstig van Margareta Kerckhoffs (de Cymeteris). Deze schenkt, volgens het Registrum Beneficiorum van Tongerlo, als benefici voor het altaar van O.L.Vrouw, H.Catharina en H.Barbara, een loop rogge, Bossche maat, op een akker in de landerijen van Goorle, genaamd 'die Wilt'. Misschien is het dezelfde familie die oorspronkelijk de hoeve Kerckhoff gebouwd en/of bewoond heeft.

(RAB Bossche Protocol fol.315v - 1451/1455 "huis Hofstad ter plaatse genaamd ten Kerckhof"; dito fol.371-372 - 1476/1477 "Peter Best..."; GAT R282 fol.9 - 1535 "den Rijacker in die Kerckhovense ackers op die Rijt"; dito R360 fol.20 - 1644 "den Kerckenhoff gelegen achter de schoole". dito R427 fol.269 - 1699 "den Kerckenhoff [behoort aan Beneficium van O.L.Vrouwe altaar Goirle]")

Toponiemen wordt vervolgd.

Bron: Goirlese Toponiemen door A. Hoogendoorn en C. Robben,
met eigen aanvullingen.

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD
MEDE MOGELIJK DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE
VAN:**

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,
Tilburgseweg 41, 5051 AA GOIRLE tel. 34.54.73

Keurslagerij Kees van Hest,
Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE tel. 34.13.89

Micro - Solutions,
Tilburgseweg 104, 5051 AJ GOIRLE tel. 34.16.81

Toon van Oosterhout, Kantoorinstallaties,
Parallelweg 8, 5051 HG GOIRLE tel. 34.51.85

Party Centrum Benelux,
Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE tel. 34.22.72

Poelier J. van Roessel,
Dorpsstraat 63, 5051 CJ GOIRLE tel. 34.14.84

RaBobank Goirle,
Tilburgseweg 97, 5051 AB GOIRLE tel. 34.28.31

Schildersbedrijf J. Vekemans B.V.,
Burgm. Rensstraat 40, 5051 CN GOIRLE tel. 34.13.74

Soeters, boekhandel en antiquariaat,
Kalverstraat 28, 5051 NK GOIRLE tel. 34.32.45

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD
MEDE MOGELIJK DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE
VAN:**

Gebr. Stokkermans, slopersbedrijf,
Tijvoortsebaan 7, 5051 HJ GOIRLE tel. 34.25.11 / 34.28.41

P. Walsmits B.V., Taxibedrijf,
Hoogeindseweg 15, 5051 EA GOIRLE tel. 34.13.40

Fa. C.C.J. Zandbergen & Znn. B.V. Stucadoorsbedrijf,
Emmastraat 26, 5051 JN GOIRLE tel. 34.25.76 / 34.19.82

* * * * *
* * * *
* * *
* *
*

Dhr. A. Brock
Abcovenseweg 23
5051 PT Goirle